

Stavovi rezidenata o nematerijalnoj kulturnoj baštini i mogućnosti unaprjeđenja turističke ponude

IVA PODRUG

Fakultet ekonomije i turizma „dr. Mijo Mirković“
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Preradovićeva 1/1, Pula
Hrvatska
e-mail: ipodrug@student.unipu.hr

SLAVEN BERTOŠA

Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Negrijeva 6, Pula
Hrvatska
e-mail: slaven.bertosa@unipu.hr

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4211-5319>

JASMINA GRŽINIĆ

Fakultet ekonomije i turizma „dr. Mijo Mirković“, Katedra za turizam
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Preradovićeva 1/1, Pula
Hrvatska
e-mail: jasmina.grzinic@unipu.hr

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2371-1406>

Prethodno priopćenje / *Preliminary communication*

UDK / UDC: 338.48:930.85

Primljeno / Received: 20. listopada 2025. / October 20th, 2025.

Prihvaćeno za objavu / Accepted for publishing: 08. prosinca 2025. / December 08th, 2025.

DOI: 10.15291/oec.4884

Sažetak: Narodne predaje mogu biti jedan od ključnih čimbenika za kulturno stvaralaštvo, identitetski razvoj i održivi turizam. Ovaj rad pridonosi dubljem razumijevanju narodnih predaja u ulozi izgradnje kulturnog identiteta te podsjeća na njihovu važnost kao mogući temelj nematerijalne kulturne baštine i sredstava koje mogu povezati prošlost s budućnošću. Predmet istraživanja je uloga i značaj dalmatinskih narodnih predaja kao oblika nematerijalne kulturne baštine. Analizom nematerijalne baštine, čimbenike narodnih predaja, njihove važnosti, simbolike te procesa prenošenja unutar zajednice, istaknuta je važnost narodnih predaja kao jednog od ključnih čimbenika očuvanja kulturnog identiteta zajednice. Naglasak je na ulozi narodnih predaja u suvremenom društvu kao i na njihove izazove, zaštitu i reinterpetaciju u kontekstu turizma. Rad se temelji na metodi ispitivanja rezidenata destinacija anketnim *online* upitnikom provedenim u svibnju 2025. godine. Rezultati potvrđuju povezanost

lokalnog stanovništva i usmene tradicije s naglaskom na pripovijedanje narodnih predaja. Primijećeno je kako većina ispitanika smatra da bi narodne predaje trebale imati važniju ulogu u obrazovanju i kulturnim programima. Ujedno, prepoznata je uloga turističkih zajednica u kontekstu prepoznavanja tradicionalnih aktera i čimbenika značajnih za očuvanje narodne predaje. Rezultati upućuju na to da su predaje još uvijek zastupljene u kolektivnoj svijesti zajednice. Identificirana je potreba za višeslojnim pristupom u valorizaciji narodnih predaja obrazovanjem, uloge državnih i lokalnih samouprava, medija i kulturnih institucija te uključivanja lokalne zajednice u proces prenošenja narodnih predaja mlađim generacijama. Također, važno je praćenje stavova zajednice longitudinalnim studijama radi unaprjeđenja turističke ponude putem diversifikacije turističkog proizvoda i razvoja cjelogodišnjeg turizma. Ograničenja istraživanja su u nedostatku šireg obuhvata usmenih predaja regija koje mogu biti predmet interesa budućih istraživača ove problematike.

Ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, oralne tradicije, lokalno stanovništvo, zaštita, održivost
JEL klasifikacija: R58, Q56

1. Uvod

Narodne predaje jedan su od temeljnih oblika nematerijalne kulturne baštine. To nisu samo zbirke priča iz davnina, već dinamičan oblik usmenog izražavanja koji utjelovljuje vrijednosti, vjerovanja i iskustva lokalne zajednice.

Analizom stručne literature, relevantnih znanstvenih članaka i dostupnih izvora dobiven je pregled stavova stanovnika hrvatskih regija o prisutnosti i doživljaju narodnih predaja u njihovoj svakodnevici, s naglaskom na dalmatinske usmene predaje.

Istraživačko pitanje postavljeno u radu odnosi se na vezu stavova rezidenata o nematerijalnoj kulturnoj baštini (usmenoj predaji) s mogućnostima unaprjeđenja turističke ponude. Istraživanjem su prikupljeni stavovi i mišljenja ispitanika o pojmu, značaju i zaštiti narodne predaje. Cilj je istraživanja metodom anketiranja prikupiti informacije vezane za nematerijalnu baštinu, narodne predaje, poznavanje regionalnih narodnih predaja i prepoznavanja nositelja očuvanja i zaštite narodnih predaja. Svrha je dublje razumijevanje ključnih aspekata nematerijalne baštine, s posebnim naglaskom na narodne predaje. Tijekom analize provedenog istraživanja uočeni su i identificirani izazovi u prijenosu i očuvanju dalmatinskih narodnih predaja s aspekta gubitka kontinuiteta usmene predaje, izraženog nedostatka institucionalne podrške, utjecaja globalizacije i masovne kulture te percepcija narodnih predaja kao „zastarjelih“. Unatoč identificiranim izazovima, istraživanje je otkrilo mnogobrojne pozitivne indikatore koji ukazuju na moguće načine uspješnog očuvanja narodnih predaja i to: postojani interes za lokalnu nematerijalnu baštinu, spremnost zajednice na sudjelovanje, digitalnu tehnologiju kao učinkovito sredstvo revitalizacije narodnih predaja i prilike za hrvatski kulturni turizam.

Rezultati istraživanja potvrđuju kako je za očuvanje narodnih predaja nužan višeslojan pristup, koji uključuje kombinaciju različitih metoda. Poseban naglasak stavlja se na važnost uključivanja lokalnih inicijativa, obrazovnog sustava i suvremenih tehnologija. Prijedlozi očuvanja narodnih predaja i tradicijskih priča su organiziranje lokalnih manifestacija te uvođenje narodnih predaja u obrazovne programe, a i rast potencijalnih inicijativa temeljenih na nematerijalnom kulturnom nasljeđu uklanjanjem nedostataka upravljačkih i marketinških vještina.

2. Teorijske spoznaje

Razumijevanje značaja kulturne baštine u turizmu zahtijeva praćenje trendova potražnje, razvoja održivih praksi i utjecaja na okruženje. Artal-Tur i Kozak (2019), Duda (2023), Espeso-Molinero (2023) i Mihalic (2024) utvrđuju potrebu za preispitivanjem održivih znanja i praksi zbog koristi koje turistički proizvod može pružiti ne samo zainteresiranim posjetiteljima, već i lokalnom stanovništvu. Stoga predlažu smjernice djelovanja radi održivosti turističkog (kulturnog) sektora i bolje regionalne interpretacije i brendiranja.

Definicija kulturne baštine mijenjala se kroz povijest, od poistovjećivanja isključivo sa spomeničkim ostacima i postupnog širenja na nove kategorije poput nematerijalne kulturne baštine, etnografske i industrijske baštine, do današnjeg poimanja kulturne baštine kao sveobuhvatnost materijalnog i nematerijalnog nasljeđa (Hasenay, Krtalić i Šimunić, 2011). UNESCO 2006. uvodi *Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva* i *Listu kulturne baštine* kojoj je potrebna hitna zaštita radi podizanja svijesti, prepoznavanja vrijednosti i poduzimanja odgovarajućih mjera zaštite (Hrovatin, 2012).

Usmena predaja nastaje interpretacijom, objašnjenjem i daljnjim usmenim prenošenjem, čime se osigurava njezin kontinuitet. Jelinčić (2008) ističe da nematerijalna kulturna baština predstavlja identitet naroda te da joj skupina ljudi osigurava kontinuitet življenja. Marks (2018) navodi da je kontekst predaje obilježen doživljajem, najčešće putem neobičnog događaja s bogatstvom detalja. U okviru znanstvenih klasifikacija, predaje se svrstavaju prema motivskim, tematskim i funkcionalnim kriterijima, dok legenda potječe od latinske riječi *legenda*, što znači „ono što valja čitati“ ili „ono što treba čitati“ (Dragić, 2009; 2016). Prepuštena slobodnom pripovijedanju, legenda se može razviti do nevjerojatnih razmjera te se u njezinu okviru nailaze razni izmišljeni likovi (Botica, 2013). U teorijskim istraživanjima predaje su se učestalije analizirale od bajki jer su više afektne, emotivne i s više životnih detalja (Bošković-Stulli, 1997; Marks, 2018). U odnosu na bajke, predaje su nestalnije kompozicije, često fluidnijeg oblikovanja i podložnije preoblikovanju pripovjedača (Kapec, 2010).

Prema Prlenderu (2014), migracije izravno utječu na slabljenje lokalnih identiteta i kulturnih izraza, pogotovo u zajednicama koje se oslanjaju na žive, usmene forme izražavanja. Šola (2011) primjećuje da je kulturni identitet u pojmu globalizacije postao fragmentiran i ugrožen, a lokalna baština marginalizirana u korist globalno dominantnih narativa. Digitalizacija, ako se primjenjuje odgovorno, može biti sredstvo revitalizacije usmene baštine i poticanja interesa kod mlađih generacija (Vukelić, 2019). Koncept kulturne konvergencije (Jenkins, 2013) omogućuje širenje i promociju kulturne baštine putem digitalnih formata, dok društvene mreže pružaju platformu za komunikaciju s publikom i promociju aktivnosti (Kovačić, 2018).

Demonologija, kao dio usmenih tradicija zbog pružanja znanja o demonima i utjecajima na čovjeka (Hrvatski jezični portal, 2025), danas je najzastupljenija u znanstvenim članicama o crnom turizmu i interesima za paranormalno (Ironsides, 2023) te u povijesnom turizmu opisima interakcije narodnih tradicija, religije i demonologije povijesnog vremena (Moretti, 2019).

Eshatološke predaje su priče koje obilježava kontakt s nadnaravnim i demonskim te se vezuju za iznenadne događaje (Babić i Kačić, 2015), dok se s aspekta ekonomije analiziraju putem izazova tumačenja religijskog turizma u prenapućenom svijetu (Varga, 2025). Proučavaju se putem potrebe definiranja odnosa usmenog, sakralnog i ekonomskog te socioloških preduvjeta za doživljavanje tržišne razmjene (Belcher, 2020). Suvremeni autori vide rituale u turizmu kao izazov za izradu konceptualnog okvira za turizam budućnosti (Chen et al., 2024) zbog visokih potencijala nematerijalne kulturne baštine

za održivi razvoj turizma u ruralnim područjima i mogućnosti poboljšanja razine umrežavanja s lokalnim poduzećima (Cerquetti et al., 2022), nadalje i digitalnim pripovijedanjem kao oblikom održive komunikacije za upravljanje kulturnim turizmom u skladu s načelima održive komunikacije koja podrazumijeva: 1. ekološko povjerenje na web stranici, 2. ekološki pristup programima društvenog poslovanja, 3. ekološka otkrivanja u korištenju Instagrama i mrežne stranice kao vodeće platforme za digitalno pripovijedanje i komunikacijske alate sa svim dionicima, te 4. ekološke dijaloge radi očuvanja i učenja u posebnom programu pod nazivom Putovanja (Cahyani, Mardani i Widianingsih, 2023).

Na temelju navedenog, zaključuje se da su istraživanja nematerijalne kulturne baštine s aspekta usmene predaje i mogućnostima uključenja u turizam još uvijek nedovoljna. Ujedno, kulturno-umjetnička društva, kao važni nositelji nematerijalne kulturne baštine, suočavaju se s brojnim izazovima prilagodbe te su transferi znanja u turističku praksu nužni.

3. Metodologija istraživanja

Tijekom svibnja 2025. provedeno je istraživanje primjenom metode anketnog upitnika. Anketni upitnik konstruiran je putem aplikacije *Google Forms*. Ispitanici su mu pristupili putem aplikacije *WhatsApp* i objave na društvenoj mreži *Instagram*. Upitnik se sastojao od 17 pitanja. Istraživanje je bilo anonimno, a anketni upitnik ispunilo je 97 osoba. Svi vraćeni upitnici bili su ispravno ispunjeni. Pitanja usmjerena na ciljani uzorak bila su podijeljena u četiri skupine:

I. Sociodemografska obilježja ispitanika

1. Spolna struktura
2. Dobna struktura
3. Stupanj obrazovanja

II. Poznavanja pojmova i osobna iskustva

4. Jeste li upoznati s pojmom nematerijalne kulturne baštine?
5. Jeste li upoznati s pojmom narodne predaje?
6. Koje oblike narodnih predaja prepoznajete?
7. Jeste li upoznati s konkretnom dalmatinskom narodnom predajom?
8. Ako ste upoznati, možete li navesti neku od predaja?
9. Tko je najodgovorniji za očuvanje narodne predaje?

III. Percepcija narodne predaje i utjecaji

10. Jeste li u djetinjstvu slušali priče iz narodne predaje?
11. Tko Vam je te predaje najčešće prenosio?
12. Smatrate li da su takve priče imale utjecaj na Vaše odrastanje i pogled na svijet?
13. Prenosite li Vi danas takve predaje mlađima (npr. djeci, učenicima)?

IV. Zaštita i očuvanje nematerijalne kulturne baštine

14. Mislite li da je narodna predaja ugrožena i prijeti li joj zaborav? Objasnite.
15. Što bi, po Vašemu mišljenju, najviše pridonijelo očuvanju narodne predaje?

Unatoč tome što se tema istraživanja odnosi na dalmatinske narodne predaje, značajan broj ispitanika bio je iz Istarske županije (ponajprije Pule) te kontinentalne i središnje Hrvatske, što upućuje na interes za ovu temu izvan Dalmacije. No, više od 30 % uzorka dolazi iz Dalmacije, što pruža analizi relevantnu osnovu za istraživanje o dalmatinskoj narodnoj predaji. Ovaj uzorak pruža mogućnost usporedbe

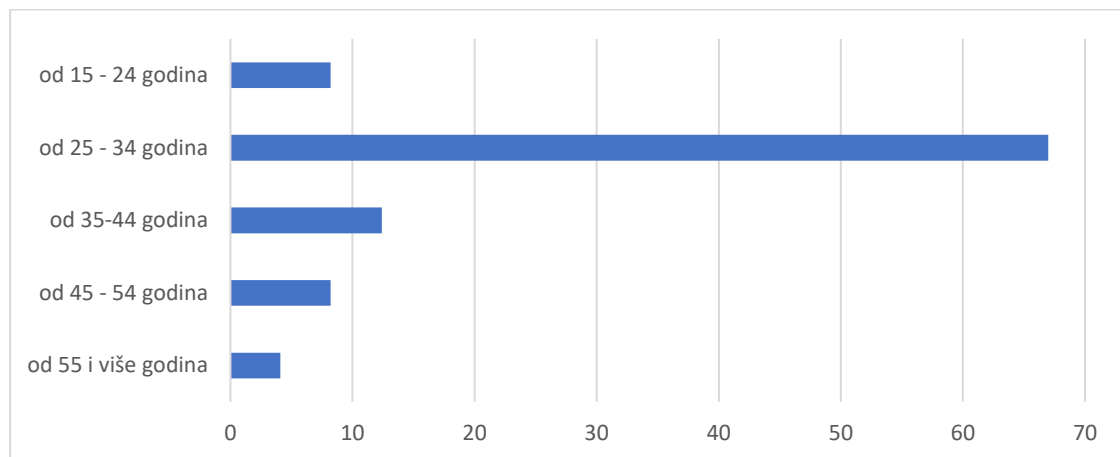
regionalne, tj. lokalne i šire percepcije o narodnim predajama i nematerijalnoj kulturnoj baštini jednoga kraja. Relevantan broj ispitanika iz regija izvan Dalmacije povećava objektivnost istraživanja.

Anketni upitnik većim je dijelom strukturiran pitanjima zatvorenog tipa, temeljen na ponuđenim odgovorima tvrdnje (DA/NE) i metodi višestrukog izbora (unaprijed određene mogućnosti odgovora). Podaci su obrađeni s pomoću *Microsoft Excel* alata, a rezultati prikazani metodom deskriptivne statistike, uz dodatne komentare na dva pitanja otvorenog odgovora (5 i 11).

4. Rezultati istraživanja

Provedenim istraživanjem prikupljeni su podaci o stavovima i mišljenjima ispitanika radi boljeg razumijevanja percepcije i značaja o narodnim predajama. U prvom dijelu upitnika pitanja su usmjerena sociodemografskim obilježjima ispitanika. Uzorak je činila pretežito ženska populacija, odnosno ispunjavanju ankete pristupilo je 66 osoba ženskog spola. Rezultati upućuju na najveću zastupljenost osoba u rasponu od 25. do 34. godine (Grafikon 1.).

Višu stručnu spremu i magisterij ima 52 ispitanika, što je ujedno i najzastupljenija obrazovna skupina u uzorku, dok samo 5 osoba ima poslijediplomsko obrazovanje. S obzirom na mjesto prebivališta ispitanika, rezultati ukazuju na najveći broj odaziva na anketu u velikim primorskim gradovima (Pula i okolica 37 ispitanika te Split i okolica 32 ispitanika). Uz Dalmaciju i Istru, istaknuta mjesta iz drugih hrvatskih regija su Koprivnica (10), Zagreb (4), Bjelovar (3), Rijeka, Karlovac i Vukovar (svaki grad po 2 ispitanika) i Valpovo, Vinkovci, Čakovec, Požega i Vrbovsko (svaki po 1 ispitanik).

Grafikon 1. Dobna struktura ispitanika

Izvor: izrada autorâ (2025)

Druga skupina pitanja odnosila se na poznavanje pojma vezanog za predmet istraživanja te osobna iskustva ispitanika vezana za kulturnu baštinu (usmenu predaju). Na pitanje „Jeste li upoznati s pojmom 'nematerijalne kulturne baštine'“?, potvrdno je odgovorilo 76 ispitanika (78,4 %), dok samo 4 ispitanika (4,1 %) nije upoznato s pojmom nematerijalne kulturne baštine. S pojmom narodne predaje upoznat je 81 ispitanik, dok 7 njih nije čulo za ovaj pojam.

Kod pitanja „Koje oblike narodnih predaja prepoznajete?“, cilj je bio ispitati razinu prepoznavanja vrsta narodnih predaja na temelju ponude višestrukih odabira. Rezultati pokazuju da ispitanici najviše

prepoznaju vrste narodnih predaja prisutnih u općoj kulturi. Legende su najviše prepoznate (85 ispitanika označuje ovaj oblik predaje). Pričanja iz života te mitske i povijesne predaje su visoko prepoznati sa 79 ispitanika. Demonološke predaje prepoznalo je tek 15,5 % ispitanika. Eshatološke predaje su najmanje prepoznate, s izrazito niskih 6,5 %.

Na pitanje zatvorenog tipa „Jeste li upoznati s konkretnom dalmatinskom narodnom predajom? (npr. legenda o čudesnoj obrani Sinja, legenda o Miljenku i Dobrili, mitske predaje o vilama, demonološke predaje o bićima, odgovorilo je svih 97 ispitanika. Potvrđan odgovor odabralo je 56 ispitanika (57,7 %), dok nije upoznat 41 ispitanik (42,3 %).

U Tablici 1. prikazane su dalmatinske narodne predaje koje su naveli ispitanici i broj ponavljanja. Pitanje „Ako jeste, možete li navesti neku od predaja?“, otvorenog je tipa o poznavanju dalmatinskih narodnih predaja. Cilj ovoga pitanja bio je ispitati poznavanje narodnih predaja i njihovu prisutnost u zajednici. Ukupno je zabilježeno 69 odgovora, od kojih se velik broj odnosio na nepoznavanje konkretnih dalmatinskih predaja, dok su drugi sadržavali konkretne primjere značajne za ispitanike.

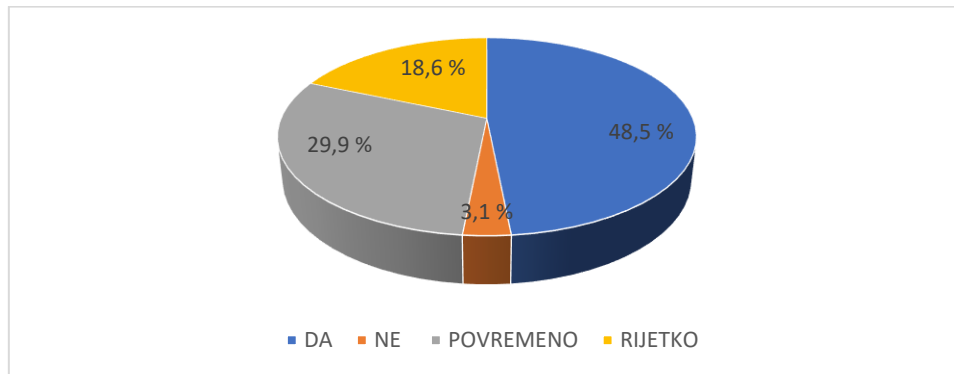
Tablica 1. Najčešće spomenute dalmatinske narodne predaje i odgovori

NAZIV PREDAJE	VRSTA PREDAJE	BROJ ponavljanja (kod)	ZNAČAJ
Obrana Sinja/Sinjska Gospa	Religijska/povijesna	10+	Predaja o čudesnoj obrani Sinja 1715.
Miljenko i Dobrila	Legenda	10	Tragična ljubavna priča iz Kaštela
Anka i Stanko	Legenda	5	Tragična ljubavna priča iz Dicma
Priče o morama	Demonološka	3	Predaje o zlim bićima (morama) koje dolaze u snu
Vile	Mitska	6	Mitske predaje o mitskim bićima povezane s prirodom
Ne znam	/	30+	Odgovori koji upućuju na nepoznavanje dalmatinskih narodnih predaja

Izvor: izrada autorâ (2025)

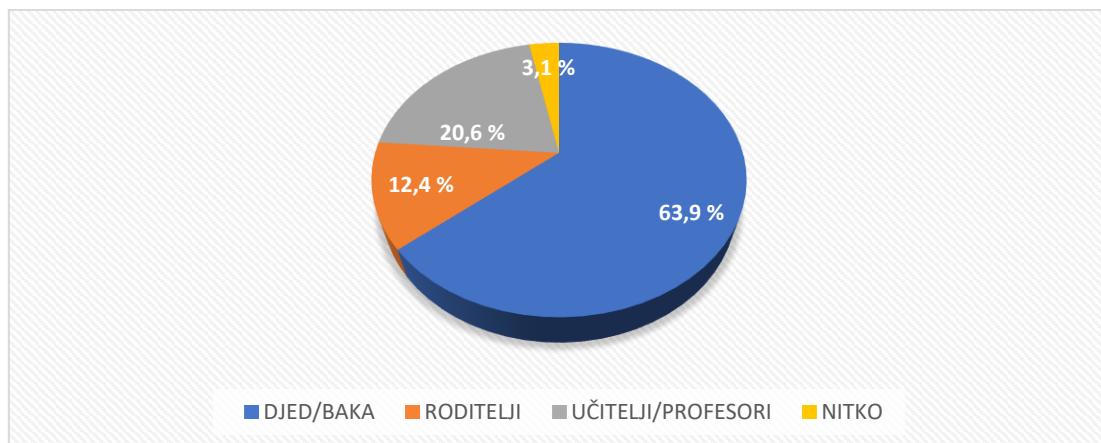
Nadalje, istraženo je stajalište ispitanika o važnosti očuvanja dalmatinske narodne predaje. Odgovori su zatvorenog tipa, a rezultati su sljedeći. Gotovo svi ispitanici, njih 94,8 %, smatra da je potrebno i važno očuvati dalmatinsku narodnu predaju. Na pitanje „Tko bi, po Vašem mišljenju, trebao biti najodgovorniji za očuvanje narodne predaje?“, odgovorilo je ukupno 97 ispitanika. U pitanju otvorenog tipa, ispitanici najveću ulogu dodjeljuju školama i obrazovnim ustanovama, s 37,1 %.

U trećem dijelu analize prikazan je način na koji ispitanici percipiraju dalmatinske narodne predaje te njihovu prisutnost u svakodnevnom životu i procesu odrastanja. Cilj ovoga dijela analize bio je istražiti kako su ispitanici najčešće dolazili u kontakt s narodnim predajama kao i njihova stajališta o važnosti i utjecaju tih predaja na oblikovanje vlastitih stavova. Rezultati pružaju dublji uvid o kulturnom i emocionalnom učinku narodnih predaja te na stupanj prisutnosti narodnih predaja među mlađim naraštajima (Grafikon 2.).

Grafikon 2. Iskustvo slušanja narodnih predaja u djetinjstvu
Izvor: izrada autorâ (2025)

Gotovo polovica ispitanih (48,5 %) odgovorila je da su u djetinjstvu slušali narodne priče, odnosno narodne predaje. Sljedeći, najzastupljeniji odgovor, s 29,9 %, je „povremeno“. Odgovor „rijetko“ (18,6 %) i odgovor „ne“ (3,1 %) podaci su koji ukazuju na skupinu ispitanika koji su imali ograničeno iskustvo s narodnim predajama u djetinjstvu ili nikada nisu imali iskustvo s ovim oblikom nematerijalne kulturne baštine. Na pitanje „Smatrate li da su takve priče imale utjecaj na Vaše odrastanje i pogled na svijet?“, 45,4 % ispitanika smatra da narodne predaje imaju trajan utjecaj na njihovo odrastanje i pogled na svijet. Međutim, 20,6 % ispitanika ne prepoznaje utjecaj narodnih predaja, dok je visok udio (34 % ispitanika) neodlučan.

Grafikon 3. Prijenos narodnih predaja
Izvor: izrada autorâ (2025)

Svrha postavljenog pitanja „Prenosite li Vi danas takve predaje mlađima (npr. djeci, učenicima)?“ bila je istražiti kako dalmatinske narodne predaje prenose mlađim generacijama te koliko su sami ispitanici uključeni u njihovo prenošenje (Grafikon 3.).

Većina ispitanika, njih 45,4 % (gotovo polovica), svrstava se u skupinu koja navodi da povremeno prenosi narodne predaje. Nadalje, 28,9 % ispitanika izjavilo je da ne prenosi narodne predaje mlađim naraštajima. Ispitanici koji redovito prenose narodne predaje čine 25,8 %.

Cilj četvrtog, ujedno i završnog dijela anketnog upitnika, je steći uvid u razinu svijesti ispitanika o važnosti očuvanja nematerijalne kulturne baštine i narodnih predaja te u njihova razmišljanja o učinkovitim načinima očuvanja i prenošenja budućim naraštajima. Na pitanje „Mislite li da je dalmatinska narodna predaja ugrožena i prijete joj zaborav?“, rezultati su sljedeći. Većina ispitanika (56,7 %) smatra da je dalmatinska narodna predaja ugrožena te da joj prijete zaborav, dok 38,1 % ispitanika nije sigurno. Samo 5,2 % smatra da dalmatinska narodna predaja nije ugrožena i zaboravljena. U pitanju otvorenog tipa istaknuta je potreba za inicijativama usmjerenim na prijenos, promociju i sustavno očuvanje dalmatinske narodne predaje mlađim naraštajima. Na pitanje „Što bi, po Vašemu mišljenju, najviše pridonijelo očuvanju narodne predaje?“, najveća skupina ispitanika, 37,1 %, smatra da bi organiziranje lokalnih manifestacija i pričanje priča imalo najznačajniji učinak pri očuvanju narodnih predaja. Nadalje, 29,9 % ispitanika ističe uvođenje narodnih predaja u škole kao dio nastavnog sadržaja kao ključan čimbenik. Metoda digitalizacije i objavljivanja sadržaja putem interneta odabrana je od 19,6 % ispitanika. Preostale opcije su odgovori „sve od navedenog“ i uključivanja narodnih predaja u turističku ponudu.

5. Diskusija

U uzorku je manja zastupljenost sudionika koja se smatra srednjom (odraslom) dobi, kao i tinejdžera, što upućuje na manjak interesa tih skupina za ispitanu problematiku. Analiza stručne sprema pokazuje da iako je anketa privukla sudionike različitih razina obrazovanja, najzastupljenija je ipak viša stručna sprema i magisterij. Sudionici nisu cjelovito upoznati ili nisu uopće upoznati s pojmom nematerijalne kulturne baštine / usmene predaje, što ukazuje na nepoznavanje kulturnog identiteta i lokalne baštine u Hrvatskoj. Legende su povezane s lokalnim svetim mjestima, čudima i povijesnim osobama, a to ih čini lako pamtljivim i atraktivnim. Pričanja iz života te mitske i povijesne predaje visoko su prepoznati, što pokazuje kako osobne priče, iskustva i anegdote još uvijek sadrže veliku ulogu u usmenom prenošenju tradicije koje se odvija svakodnevno. Ujedno su atraktivne i lako pamtljive. Rezultati pokazuju razinu svijesti o predajama o povijesnim događajima, prirodnim pojavama, nastanku mjesta, s prisutnim elementima mitologije.

Demonološke predaje prepoznalo je malo ispitanika, što upućuje na zaključak da je ova vrsta predaja, iako sadrži bića poput vukodlaka, vila, demona i slično, izgubila na značaju i prisutnosti u današnjem svijetu. Ujedno je najmanja njihova zastupljenost među vrstama narodnih predaja. Eshatološke predaje najmanje su prepoznate od svih ponuđenih tipologija.

Prepoznate su i izražene razlike u poznavanju oblika narodnih predaja. Oblik prisutan u školskom obrazovanju i medijima najviše je prepoznat. S druge strane, oblici kao što su eshatološke i demonološke predaje iznimno su malo prepoznati, što je izazov za njihovo očuvanje. Visok postotak ispitanika koji ne poznaje nijednu konkretnu dalmatinsku predaju izaziva zabrinutost. Ti podaci upućuju na potrebu za većim angažmanom u promociji, očuvanju i prenošenju lokalne nematerijalne baštine, posebice među

mlađim naraštajima. Rezultat jasno pokazuje postojeću razliku između teorijskog razumijevanja i konkretnog znanja, drugim riječima ukazuje na postojanost opće svijesti o važnosti lokalne nematerijalne baštine, ali i nepostojanje čvrste povezanosti sa specifičnim sadržajima.

Ispitanici su upoznati s lokalnim povijesnim i religijskim predajama, legendama povezanim s ljubavlju te mitskim ili demonološkim predajama. Broj odgovora na ovo pitanje je manji, no ispitanici poznaju predaje iz svojih krajeva u Dalmaciji. Odgovori poput „ne znam“ ili „nisam“, ukazuju na to da iako su ispitanici razumjeli pojam narodne predaje, nisu mogli navesti konkretan primjer. To dodatno potvrđuje rezultate iz prijašnjih pitanja o poznavanju narodnih predaja i pitanja o poznavanju dalmatinskih predaja. S druge strane, zabilježen je velik broj ispitanika koji ne mogu navesti nijednu dalmatinsku predaju, što ukazuje na veću potrebu očuvanja i edukacije o narodnim predajama. Mali broj ispitanika koji nisu sigurni u potrebu očuvanja narodnih predaja i nematerijalne baštine ukazuje na visoku razinu svijesti o vrednovanju nematerijalne kulturne baštine. Unatoč pozitivnom stavu i percepciji vezanoj za nematerijalnu baštinu te snažnoj potpori, ona se često ne ogleda u konkretnim primjerima i angažmanu za očuvanjem kulturnog nasljeđa.

Stav i mišljenje ispitanika je da formalno obrazovanje treba imati ključnu ulogu u očuvanje narodne predaje i nematerijalne baštine. Podaci upućuju na prepoznavanje tradicionalnih aktera i čimbenika od ispitanika kao ključnih u očuvanju narodne predaje. Prema tome, najodgovorniji su kultura i mediji država te lokalna samouprava, obitelj i stariji članovi zajednice kao i turističke zajednice. Rezultati toga pitanja ističu važnost institucijske podrške u očuvanju narodnih predaja i nematerijalnog kulturnog nasljeđa, pri čemu je poseban naglasak stavljen na obrazovni sustav. Podaci ukazuju na potrebu integracije narodnih predaja u školski kurikulum kao način jačanja suradnje između obrazovnih ustanova, lokalnih zajednica i kulturnih institucija.

Prisutna je visoka zastupljenost usmene tradicije u obiteljskom okruženju i lokalnoj zajednici na temelju slušanja narodnih predaja u djetinjstvu. Rezultat sugerira na postojani temelj u daljnjoj revitalizaciji usmene i narodne tradicije i edukacije koje bi koristile u očuvanju i promociji nematerijalne kulturne baštine jer iskustva iz djetinjstva mogu sadržavati iznimno važnu ulogu u stvaranju i oblikovanju stavova i vrijednosti. Stariji naraštaji imaju ključnu ulogu u prenošenju i očuvanju dalmatinskih i svih ostalih narodnih predaja. Također, obrazovni sustav je prisutan u prenošenju usmene narodne tradicije. Rezultati su također pokazali da narodne predaje i danas imaju svoje mjesto u suvremenom društvu.

Nadalje, narodne predaje nisu samo oblik folklora ili usmene tradicije, već predstavljaju važan odgojno-obrazovni alat u oblikovanju stavova, percepcija i vrijednosti kod pojedinca. Međutim, dio ispitanika ne prepoznaje utjecaj narodnih predaja na taj način, što može upućivati na nedovoljan kontakt s narodnom predajom ili su drugi odgojni utjecaji bili značajniji. Nadalje, visok udio ispitanika izjasnio se kao neodlučan. Taj podatak može upućivati na to da je utjecaj narodnih predaja teško mjerljiv, one su možda bile prisutne tijekom odrastanja, ali nisu ostavile jasan dojam, ili pak postoji potreba za većom osviještenošću o njihovoj vrijednosti i ulozi.

Unatoč interesu i razvijenoj svijesti o narodnim predajama, istovremeno je uočen nedostatak dosljednosti u njihovu prenošenju. Tek 28,9 % ispitanika izjavilo je da ne prenosi narodne predaje mlađim naraštajima, što može biti razlog za zabrinutost kada je riječ o dugoročnom očuvanju narodnih predaja i nematerijalne kulturne baštine. Zapaža se smanjenje interesa mlađih naraštaja za usmenu tradiciju. Ispitanici koji redovito prenose narodne predaje čine 25,8 %, što upućuje na relativno malen broj prenositelja ove vrste kulturne baštine. Samo 5,2 % smatra da dalmatinska narodna predaja nije ugrožena te joj ne prijete zaborav, što upućuje na nedostatak znanja o ovom segmentu kulturnog nasljeđa.

Potvrđuje se značaj obrazovnih institucija u procesu očuvanja narodnih predaja i nematerijalne kulturne baštine, pri čemu integracija ovih sadržaja u školski kurikulum može imati dugoročan i pozitivan učinak. Metoda digitalizacije i objavljivanja sadržaja upućuje na sve veće prepoznavanje korisnog alata u očuvanju narodnih predaja, osobito kod mlađih naraštaja.

Tijekom analize rezultata istraživanja uočeni su, identificirani i sublimirani sljedeći izazovi u prijenosu i očuvanju dalmatinskih narodnih predaja:

1. **Gubitak kontinuiteta usmene predaje** – tradicionalni oblik prenošenja znanja koji se najčešće odvija unutar obitelji pripovijedanjem značajno je oslabio. Mlađi naraštaji danas su rijetko u kontaktu s narodnim predajama, osim ako se konkretno ne bave temama vezanim za nematerijalnu kulturnu baštinu.
2. **Izraženi nedostatak institucijske podrške** – kulturne i obrazovne institucije, poput muzeja ili škola, rijetko se konkretno bave narodnim predajama. S obrazovnog gledišta, narodne predaje nisu dovoljno zastupljene u školskom kurikulumu ili strukturiranim aktivnostima.
3. **Utjecaj globalizacije i masovne kulture** – iako mogu posjedovati veliku sposobnost u popularizaciji nematerijalnog kulturnog nasljeđa, digitalizacija i moderni mediji u praksi često nisu integrirani.
4. **Percepcija narodnih predaja kao zastarjelih** – kod mlađih naraštaja prisutno je mišljenje da su narodne predaje nevažne i zastarjele, što upućuje na potrebu njihove reinterpretacije i prilagodbe suvremenom kontekstu.

6. Prijedlozi unaprjeđenja u turizmu

Unatoč identificiranim izazovima, istraživanje je ukazalo na brojne pozitivne indikatore koji upućuju na buduće modalitete uspješnog očuvanja narodnih predaja. U nastavku se navode prijedlozi unaprjeđenja turističke ponude temeljeni na nematerijalnom kulturnom nasljeđu:

1. **Postojani interes za lokalno nematerijalno nasljeđe** – značajan broj ispitanika iskazao je duboku emocionalnu povezanost s lokalnom tradicijom zajednice, osobito s narodnim predajama koje su slušali tijekom djetinjstva, prenesene od obitelji.
2. **Spremnost zajednice na sudjelovanje** – značajan broj ispitanika izrazio je potrebu za radionicama, edukacijama, izložbama ili digitalnim projektima o narodnim predajama u kojima lokalno stanovništvo može sudjelovati.
3. **Digitalna tehnologija kao alat** – može biti učinkovito sredstvo ako se primjenjuje u svrhu revitalizacije narodnih predaja. Društvene mreže, aplikacija, *podcasti* itd. mogu poslužiti kao nova platforma za narodne predaje i nematerijalnu kulturnu baštinu.
4. **Kulturni turizam** – u Hrvatskoj kulturni turizam doživljava konstantni porast, a narodne predaje mogu se uključiti u turističku ponudu odredišta i omogućiti posjetiteljima dublje shvaćanje lokalnog identiteta odredišta (npr. *Storytelling*).

Na temelju rezultata dobivenih iz provedenog istraživanja i analize dosadašnjih teorijskih spoznaja u ovom istraživanju, definirani su sljedeći prijedlozi razvoja održivog kulturnog turizma temeljeni na usmenim predajama. Pri tome se ne odstupa od primarnog cilja vezanog za očuvanje i prijenos narodnih predaja u lokalnoj zajednici. Prijedlozi su usko vezani za unaprjeđenje marketinških i upravljačkih vještina vezanih za nematerijalno kulturno nasljeđe i to:

1. **Organiziranje lokalnih manifestacija** – narodne predaje i tradicijske priče mogu predstavljati snažan temelj za inicijativu organiziranja lokalnih manifestacija ili obogaćivanje postojećih

lokalnih manifestacija. Osim što bi pridonijele očuvanju nematerijalne kulturne baštine, takve inicijative dodatno bi ojačale osjećaj kulturnog identiteta u zajednici. Također, lokalnim manifestacijama privuklo bi se i sudjelovanje lokalnog stanovništva. Primjerice, kulturni festivali jedan su od najučinkovitijih načina valorizacije narodnih predaja, posebice njihovom reinterpretacijom u suvremenim kulturnim oblicima. Na kulturnim festivalima mogu se organizirati pripovjedačke večeri, izložbe inspirirane legendama i mitovima i tako integrirati narodne predaje u turističku ponudu. Manifestacijama, osim što se stvara dodatna vrijednost za lokalnu ekonomiju i turizam, stvara se i integracija narodnih predaja i suvremenih oblika prenošenja kulturne baštine.

2. **Uvođenje narodnih predaja u obrazovne programe** – integracija narodnih predaja u obrazovne programe jedan je od učinkovitih načina dugoročnog očuvanja, osobito u osnovnoškolskom obrazovanju pa sve do visokog obrazovanja. Predaje su rijetko i povremeno prisutne u nastavnim programima, najčešće u sklopu nastave hrvatskog jezika, međutim, njihov značaj je površan i nedovoljno iskorišten. Mogu se integrirati u obrazovne programe istraživačkim projektima i promidžbenim materijalima. Također, potrebno je uvođenje smjernica i odgovarajućih materijala u kurikulum, prilagođene svim uzrastima. Obrazovni sustav ne treba biti samo posrednik već aktivni sudionik u očuvanju i prenošenju nematerijalnog kulturnog nasljeđa. Na temelju toga može se stvoriti održivi model očuvanja kulturnog identiteta.
3. **Digitalni alati** – mogu služiti kao dio strategije očuvanja i promocije narodnih predaja te cjelokupne nematerijalne kulturne baštine Dalmacije. Pritom, digitalizaciju ne treba shvaćati samo kao pretvaranje sadržaja u podatke, već kao alat za osnaživanje i očuvanje usmene predaje u suvremenom kontekstu. Tradicionalni oblici prenošenja narodnih predaja, kao što je usmeno pripovijedanje, sve su manje zastupljeni, osobito među mlađim naraštajima. Uključivanje narodnih predaja u turističku ponudu upućuje na potrebu za višedimenzionalnim pristupom u suočavanju s prijetnjom nestanka i zaborava narodnih predaja. Prijedlozi su aktivacija putem društvenih mreža, aplikacija, *podcastova* koji mogu poslužiti kao nova platforma za narodne predaje i nematerijalnu kulturnu baštinu. Digitalizacija može biti jedan od glavnih saveznika u zaštiti, prijenosu i revitalizaciji usmene tradicije. Izrada digitalne arhive narodnih predaja može služiti kao platforma ne samo za zaštitu narodnih predaja, već i kao istraživački i edukativni alat za obrazovne ustanove (profesori, nastavnici, zaštite narodne predaje na održiv način itd.).

6. Zaključak

Radom je potvrđeno da su narodne predaje neprocjenjiv dio kulturnog identiteta lokalnih zajednica. Očekuje se da će provedena analiza istraživanja pružiti mogućnost dubljeg razumijevanja stavova i poznavanja ispitanika o navedenoj temi, a dobiveni rezultati mogu poslužiti za daljnju analizu o važnosti i očuvanju dalmatinskih narodnih predaja i nematerijalne kulturne baštine u Hrvatskoj. Potrebne su kulturne i edukativne inicijative kako bi se narodne predaje vratile u današnji svijet. Rezultati pokazuju da narodne predaje posjeduju potencijalno oblikovno djelovanje na pojedinca, pogotovo u djetinjstvu. Istaknuta je potreba za jačanjem osviještenosti o tom utjecaju unutar društvenog i obrazovnog konteksta kako bi se očuvala njihova kulturna vrijednost. Rezultati upućuju na potrebu za snažnijim zalaganjima na području obrazovanja i edukacije radi poticanja redovitog prenošenja narodnih predaja mladim generacijama. Također, istaknuta je važna i ključna uloga pojedinca kao nositelja i prenositelja

kulturnog identiteta putem usmenog pripovijedanja. Prepoznata je potencijalna ugroženost dalmatinskih narodnih predaja ako se ne poduzmu odgovarajuće mjere i inicijative.

Visoka razina osviještenosti o važnosti očuvanja dalmatinske narodne predaje te izražena zabrinutost zbog mogućeg zaborava narodnih predaja potvrđuje važnost i nužnost njihova očuvanja kako ne bi pale u zaborav. Istaknuta je potreba za inicijativama usmjerenim na prijenos, promociju i sustavno očuvanje dalmatinske narodne predaje mlađim naraštajima. Istraživanjem se ukazalo na važnu ulogu kulturno-društvenih organizacija, koje omogućuju izravni prijenos predaja u lokalnom okruženju.

Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da je lokalno stanovništvo Dalmacije emocionalno povezano s narodnim predajama. Sudionici ankete često su isticali kako su te predaje bile dio njihova odrastanja, najčešće prenošene obiteljskim pričama ili lokalnim običajima. Također je primijećeno da većina ispitanika smatra kako bi narodne predaje trebale imati važniju ulogu u obrazovanju i kulturnim programima. Ovi rezultati jasno pokazuju da predaje još uvijek žive u kolektivnoj svijesti zajednice, no postoji i bojazan da će s vremenom biti zaboravljene ako se ne poduzmu konkretni koraci prema njihovu očuvanju i aktivnijoj integraciji u suvremeni život.

Buduća istraživanja problematike trebalo bi usmjeriti na longitudinalna praćenja stavova o usmenim predajama i potrebi njihova očuvanja. Također, trebalo bi uspoređivati stavove dionika različitih regija u raznim razdobljima radi osmišljavanja kulturnih ponuda i intenziviranja promocije nematerijalne kulturne baštine. Sinergijom usmene tradicije i suvremenih pristupa, narodne predaje mogu biti jedan od ključnih čimbenika za kulturno stvaralaštvo, identitetski razvoj i održivi turizam.

Narodne predaje ne pripadaju samo prošlosti, već nude važne poruke i vrijednosti koje mogu oblikovati budućnost. Očuvanje i zaštita ne smiju biti shvaćeni kao izolirani kulturni projekt, već kao širi društveni proces koji uključuje obrazovanje, kulturu, znanost i zajednicu u cjelini. Jedino zajedničkim djelovanjem svih dionika moguće je očuvati i zaštititi narodne predaje te se odgovorno njima koristiti u turističke svrhe.

Literatura:

Artal-Tur, A., Kozak, M. (ur.) (2019) *Culture and Cultures in Tourism. Exploring new trends*, London-New York.

Babić, V., Kačić, T. (2015) Bračke predaje u suvremenoj etnografiji, *Ethnologica Dalmatica*, 22, <https://hrcak.srce.hr/137863>

Bošković – Stulli, M. (1997) Usmene pripovijetke i predaje. U: *Stoljeća hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 221–222.

Botica, S. (2013) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Cahyani, I. P., Mardani, P. B., Widianingsih, Y. (2023) Digital Storytelling in Cultural Tourism: A Sustainable Communication Approach at the Lasem Heritage Foundation, *International Journal of Management, Entrepreneurship, Social Science and Humanities*, (61), str. 45–69, <https://doi.org/10.31098/ijmesh.v6i1.1348>

- Cerquetti et al. (2022) Enhancing Intangible Cultural Heritage for Sustainable Tourism Development in Rural Areas: The Case of the “Marche Food and Wine Memories” Project (Italy), *Sustainability*, 14(24), 16893; <https://doi.org/10.3390/su142416893>
- Chen, et al. (2024) Ritual in tourism: Evolution, Progress, and future prospects, *Tourism Management Perspectives*, 52, DOI: 10.1016/j.tmp.2024.101258
- Dragić, M. (2016) Legende i svjedočanstva o čudotvornoj slici Gospe Sinjske, *Croatica et Slavica Iadertina*, 12(1), str. 153.-177. <https://doi.org/10.15291/csi>
- Dragić, M. (2009) Starohrvatske povijesne teme u suvremenom narodnom pripovijedanju. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 2-3, str. 21–44.
- Duda, T. (2023) More Regionality than Globality – New Trends and Challenges of Contemporary Cultural Tourism, *European research studies journal*, XXVI(4), str. 27–34. <https://doi.org/0.35808/ersj/3269>
- Espeso-Molinero, P. (2023) Trends in cultural tourism, *Smart Tourism* 4(1), <https://doi.org/10.54517/st.v4i1.2147>
- Hasenay, D., Krtalić, M., Šimunić, Z. (2011) Obrazovanje studenata informatologije o očuvanju i zaštiti kulturne baštine. *Život i škola*, 57(25), str. 61–75.
- Hrovatin, M. (2012) Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj. *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, (36), str. 125–136.
- Hrvatski jezični portal, *Demonologija*, <https://hjp.znanje.hr>
- Ironside, R. (2023) Death, Ghosts, and Spiritual Tourism: Conceptualizing a Dark Spiritual Experience Spectrum for the Paranormal Market, *Journal of Scientific Exploration*, 37(4), str. 586–601, <https://doi.org/10.31275/20233227>
- Jelinčić, D. A. (2008) *Abeceda kulturnog turizma*. Zagreb: Meandar Media.
- Kovačić, I. (2018) Društvene mreže i promocija kulturne baštine, Studija slučaja Muzeja grada Zagreba, *Muzeologija*, 55(1), str. 159–174.
- Marks. Lj. (2018) O pričama i pripovijedanju danas. U: E. Rudan, D. Nikolić, J. Tomašić (ur.), *Tragovi tradicije, znakovi kulture*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, str. 241–251.
- Moleiro, D., Ribeiro, L. (2023) Creative tourism trends. U: A. Morrison, D. Buhalis (ur.), *Routledge Handbook of Trends and Issues in Global Tourism Supply and Demand*, London: Routledge, str. 163–175, <https://doi.org/10.4324/9781003260790>
- Mihalic, T. (2024) Trends in Sustainable Tourism Paradigm: Resilience and Adaptation, *Sustainability*, 16, 7838, <https://doi.org/10.3390/su16177838>

Moretti, D. (2019) Angels or Demons? Interactions and Borrowings between Folk Traditions, Religion and Demonology in Early Modern Italian Witchcraft Trials, *Religions*, 10(5), <https://doi.org/10.3390/rel10050326>

Podrug, I. (2025) *Dalmatinske narodne predaje kao nematerijalna kulturna baština*, Diplomski rad, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Prlender, I. (2014) Dubrovačke teritorijalne pretenzije prema srednjodalmatinskim otocima, *Historijski zbornik*, 67(1), str. 1–9, <https://doi.org/10.59412/hz>

Rudan Kapec, E. (2010) *Nadnaravna bića i pojave u predajama u Istri*, Doktorska disertacija, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Suryani, W. (2024) Cultural and Heritage Tourism Trends for Sustainable Tourism. U: K. Wongmahesak, P. Suanpang (ur.), *Special Interest Trends for Sustainable Tourism*, Bangkok, str. 1–15.

Šola, T. (2011) *Prema totalnom muzeju*, Doktorska disertacija, Beograd: Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta.

UNESCO, *Intangible Cultural Heritage and Globalization*. Dostupno na: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>, 23. veljače 2025.

Varga, P. (2025) *The Challenges of Religious Tourism in an Overcrowded World*, <https://hospitalityinsights.ehl.edu/religious-tourism>

Vukelić, D. (2019) Kulturna baština između očuvanja i uporabe. *Muzeologija*, 56(1), str. 40–45.

Residents' views on intangible cultural heritage and the possibility of improving the tourist offer

IVA PODRUG

Faculty of Economics and Tourism „Dr. Mijo Mirković“
Juraj Dobrila University of Pula
Preradović Street 1/1, Pula
Croatia
e-mail: ipodrug@student.unipu.hr

SLAVEN BERTOŠA

Faculty of Humanities, Department of History
Juraj Dobrila University of Pula
Negri Street 6, Pula
Croatia
e-mail: slaven.bertosa@unipu.hr
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4211-5319>

JASMINA GRŽINIĆ

Faculty of Economics and Tourism „Dr. Mijo Mirković“, Department of Tourism
Juraj Dobrila University of Pula
Preradović Street 1/1, Pula
Croatia
e-mail: jasmina.grzinic@unipu.hr
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2371-1406>

Abstract: Oral traditions should be a key factor in cultural creativity, identity development, and sustainable tourism. This work contributes to a deeper understanding of intangible cultural heritage in the role of building cultural identity. At the same time, it reminds us of their importance as a possible foundation of intangible heritage that can connect the past with the future. The subject of the research is the role and significance of Dalmatian oral traditions as a form of intangible cultural heritage. Through the analysis of intangible heritage, symbolism, and the transmission process within the community, the importance of oral traditions as a key factor in preserving the community's cultural identity is highlighted. The emphasis is on the role of intangible culture in modern society, as well as on the challenges, protection, and reinterpretation in the context of tourism. The work is based on a survey method directed to the residents of destinations through an online questionnaire conducted in May 2025. The results confirm the connection between the local population and oral tradition, with an emphasis on storytelling. It was noted that the majority of respondents believe that folk traditions should have an important role in education and cultural programs. At the same time, the role of tourist boards in activating traditional actors and factors important for the preservation of cultural traditions was recognized. The results indicate that traditions are still represented in the collective consciousness of the community. The need for a multi-layered approach to the valorization of oral traditions through education, state and local governments, media, cultural institutions, and the local community in the

process of transmitting traditions to younger generations was identified. Monitoring the attitudes of the community through longitudinal studies in order to improve the tourist offer through the diversification of the tourist product and the development of year-round tourism. The research limitations are in the small sample size. It should be a subject of interest for future researchers of regional traditions.

Keywords: intangible cultural heritage, oral traditions, local population, protection, sustainability

JEL classification: R58, Q56